

מה רע בתערוכה שמתקשרת בין יצירות אמנות לעולם הרוחות?

קצת גותיקה, גרוטסקה וקיטש, מהסוג שמספקת התערוכה של "אגודת לרווה לחקר העל-טבעי", הם בדיוק מה שנחוץ עכשיו לאמנות המקומית

אבי פיטשון 30.05.2019 12:00

ב-2012, מתברר, הקימו האמניות מאיה אטון ומיטל כץ-מינרבו את "אגודת לרווה לחקר העל-טבעי", שבמסגרתה הן חוקרות את עולם הדימויים הגותי. נוכחות כזו היא מלהיבה מאוד בשדה האמנות המקומי, שבהכללה גורפת הוא חילוני במובן המייבש ביותר האפשרי. זה לא נאמר כי אני מאמין בדת או דוגל בהשקפת עולם רוחנית, אלא כי אני מתעקש על כך שהשפה האמנותית היא זו שמקרבת את האדם יותר מכל שפה אחרת אל התהום של הלא-ידוע. זוהי תהום מכיוון שאי-ידיעה זה דבר מפחיד. אבל זהו גם אתגר נצחי ופוטנציאל אינסופי. פוטנציאל אינסופי משמעו חופש. על פניו נראה שאגודת לרווה מדברת בשפתי ועוסקת בדיוק ובמפורש בתהום הזאת, שבמונחים היסטוריים מוכרים יותר נקראת, בין השאר, תורת הנסתר. באתר האגודה מצוין שהיא "חושפת ערכים גותיים רומנטיים, המוצפנים בעבודות אמנות: רגש, קיטש, הגוף הגרוטסקי, חוסר שליטה, אימה, אהבה, ייסורים, חיי נצח, רוחות רפאים, מדע פופולרי, מדע בדיוני ואלכימיה". יש אפילו מניפסט! בקיצור, מדובר בגוף שעל פניו מציע בדיוק את כל מה שחסר באמנות ישראלית או מתקיים בשוליה. לרווה, כך באתר, בנוסף להיותו שלב המעבר מצעירות לבגרות בקרב חרקים, הוא גם שמה של אמנית מסתורית המשתתפת בתערוכה, ו"רוח רעה, שד, שטן, מסכה מאיימת ושלד" בלטינית. לקראת התערוכה בבית האמנים, המקום "הפוך לגוף זמני אחוז דיבוק. האגודה תכנס עבודות של אמנים, חיים ומתים, ותהפוך אותן לאובייקטים המאפשרים תקשור בין יצירת האמנות לבין עולם הרוחות". מה רע בזה, אני שואל אתכם?

האגודה גייסה ל"התכנסות" בבית האמנים נבחרת מרשימה של אמנים, 27 סך הכל, חלקם מוכרים ומבוססים. האמנים מכונים "טרנסמיטורים", שזה פלצני אבל גם אמת לאמיתה. התערוכה חזקה ומרשימה, עם איזון מוצלח מהרגיל בין מה שקולע למה שמפספס. האתגר הגדול ביותר שעמד בפני התערוכה הזאת על יומרותיה המפוצצות הוא באופן אירוני המבנה של בית האמנים עצמו, שהוא כה יפה ובעל אווירה כה חזקה ומסתורית, עד שקשה מאוד למלא אותו בעבודות כשהמטרה היא כאמור "להתכנס" בו, ולא סתם להשתמש בקירותיו כאילו היה עוד קובייה לבנה. רק עבודה אחת מעזה לעבוד עם הבניין עצמו ומצליחה – "עקלתון", ויטראז' הנחשים האדומים של אסי משולם, שזורח מבעד לחלונות הקומה העליונה של המבנה, מקדם את פני הבאים ומבריח את המונותאיסטים בצרחות אימה כשהוא נותן קונטרה קדמונית, שטנית, למנורה-חנוכייה הניצבת דרך קבע על גג הבניין, היישר מעליו. זו עבודה אפקטיבית באורח כה גורף וחד עד כי באופן טרגי משהו היא מבטלת מראש את הפוטנציאל של הניסיון ליצור אווירה בתוך המבנה. מה שנותן זה לחזור בצער לשגרה ולחוות את העבודות באופן אינדיבידואלי, ולא כסיאנס קולקטיבי שמשגר אותנו לאזור דמדומים, לרכבת שדים.

למרבה המזל, יש מה לראות. אוהד פישוף מפתיע עם צמד עבודות מ-2010, "הגופה" ו"המייסד". מפתיע לא כי הוא בדרך כלל גרוע, אלא כי בשנים האחרונות האמנות שלו נושאת אופי קריפטי; היא יכולה להיות מתגמלת אבל היא לא מתמסרת בקלות לפענוח. הפעם נענה פישוף לקריאה הגותית

והניח בחלל פאקינג פסל של מומיה עטופת תכריכים בגודל טבעי, ואם זה לא מספיק אז גם יש בחזה שלה חור שפולט עשן. מעליה וידיאו קצר שבו דמות חשופת-טורסו ועטויה פאה פרעונית-למראה תקועה בחלל משונה באקט נמתח ומתמשך של הנחת מחט על פטיפון. זה אולי לא בסדר להשוות כל שבוע משהו ל"טוויין פיקס" אבל מה לעשות? הזיכרון של המחט המרחששת, תקועה על סוף של תקליט כאות מבשר רע בסדרה, חרוט בדנ"א הרגשי כטראומה של ממש.

גם המוזיקאי הירושלמי-במקור הנוסף בתערוכה, רן סלווין, לא מאכזב עם "אורסולימום" (כינוי מצרי קדום לירושלים) – עבודת וידיאו מצמיתה, סרט אימה בדיוני מופשט וחסר עלילה, נפרש ומתכנס כמו קליידוסקופ בגוני כתום מלחיץ הבנוי מפיסות ארכיטקטורה של ירושלים שלא ברור אם היא של עבר קדוש או עתיד בחורבות, של מעלה או של מטה. דמות בחליפת אסטרונוט משוטטת בנוף המתעקל וקורס כמו בסרט "התחלה" של כריסטופר נולאן, כמו סיוט שמפגיש את "אודיסאה בחלל" עם בירתנו הנצחית.

אורי קצנשטיין ז"ל שיתף פעולה בעבר כמוזיקאי גם עם פישוף וגם עם סלווין. עבודתו "ערך", המבוססת על המלה value הכתובה על מעיל דובון צבאי באמצעות 470 כדורי אקדח שחוררו אותו, לא מוצאת את עצמה בתערוכה הזאת. היא לא שייכת. האסתטיקה שלה נטועה בעולמות פאנקיסטיים וקונטרסטיים יותר, גותיים וקישוטיים פחות. היא מוצבת בחדר צדדי שכמעט פיספסתי וגם משמצאתי, לקח לי דקה להפסיק להתבאס מהזיקת התלוי בסתמיות ולבעוט בעצמי: רגע! זה קצנשטיין! "מולטיפלור", וידיאו של גלעד רטמן, הוא משהו שלא רואים כל יום. תריסר ראשים נתונים בסד מלבני ענק שעליו נוף יער. המצלמה מקיפה את הסד וחושפת את גופותיהם של האסורים: גרוטסקיים, חסרי אונים, מעונים. מטורף ומעכיר שלווה.

מככים נוספים: הציור של ענת בצר ובו פרחים דקורטיביים, איפשהו בין התחביב הנכחד לייבש בין דפי ספר לבין אר נובו, ממסגרים שורה משיר של להקת "הול" של קורטני לאב, "אני במיטתי, אני גוססת"; "פיתיה", צילום העשן הרפאי של מיה גורביץ'; "אפוריה", ציור השמן הכמעט מונוכרומטי של מאשה יוזפולסקי ובו חלל שאין בו דבר ולא ברור מהו, רק שלא כדאי להישאב לתוכו כי משהו רע יקרה. וישנו החדר היחיד בבית האמנים שמצליח ליצור אווירה המורכבת מהעבודות בתוכו, בסגנון "קבינט מוזרויות" רנסאנסי המורכב מהצבה יחד של עבודות/חפצים של ג'יניפר בר לב, מאיה שמעוני, נטעלי שלוסר, מיטל כץ-מינרבו, אסי משולם ולהלי פרילינג.

עבודות שאינן בהכרח גרועות אך נבלעו באורנמנטיקה הגותית הדומיננטית הן אלה של הצלמת שוש קורמוש ז"ל ואבי סבח. מאיה אטון, חברת הכת, תרמה עבודה אחת שעובדת ("אי רוח") ואחת שלא. יש עוד עבודות משמעותיות אבל הסיאנס תם. תיאלצו להגיע פיזית למקום ולהיזהר לא לחטוף איזשהו זן נדיר של סינדרום ירושלים.

"אגודת לרווה לחקר העל-טבעי". בית האמנים (שמואל הנגיד 12, ירושלים). ב', ד', ה' 10:00–18:00; ג' 14:00–20:00; ו' 10:00–13:00; שבת 11:00–14:00. עד 10.8